

quod aliquis possit facere et non faciat quod lege præceptum est.

Resp. damnatos in eo statu damnationis et obstinationis peccare, quia illum ex libera voluntate incurrentur: sic tamen quod per hujusmodi peccatum non demereantur, et quod tota ejus malitia sit referenda ad præcedentem culpam, qua libere in præsentem necessitatem inciderunt; sicut contingit in ebrio blasphemante, cujus blasphemiae malitia refertur ad voluntatem qua se libere inebriavit.

Ratio secundæ causæ est², quia angelus, secundum connaturalem modum suum procedendi, immobiliter adhæret fini ad quem semel ex certo judicio et perfecta deliberatione se determinavit. Quod probatur. Dictamen seu judicium certum et completum ab angelo formatum, quale fuit cum de ultimo fine deliberavit, attento modo ejus connaturali procedendi, est irrevocabile et irreformabile. Ergo voluntas per tale judicium regulata est pariter irrevocabilis et irreformabilis. — Patet consequentia, quia vis appetitiva in omnibus proportionatur apprehensivæ, a qua regulatur. Unde communiter dicitur quod voluntas non fertur nisi in cognitum, et eo modo quo est cognitum. — Prob. ant. Angelus non discurrit, ut superius diximus, sed uno et eodem intuitu comprehensive cognoscit principia et conclusiones, finem et media, id est uno et eodem indivisibili actu cognoscit omnia quæ habere possunt convenientiam vel inconvenientiam, sive necessario, sive contingenter, cum principiis aut cum fine. Ergo immobiliter et irrevocabiliter apprehendit. — Prob. conseq. Ideo nos immobiliter et irrevocabiliter apprehendimus prima principia, v. g., « quodlibet est vel non est, » conclusiones vero mobiliter et revocabiliter, quia prima principia uno intuitu et sine discursu apprehendimus, conclusiones vero per discursum, in quo datur locus errori. Ergo.

Petes 4° utrum sit dolor in dæmonibus.

Resp. Dolor, secundum quod est passio (idem die de

1., Q. cit. de Malo, ad 11, — 2., Hic a, 2 et locis prius cit.

amore, gaudio et ejusmodi), in dæmonibus esse non potest¹; sic enim est proprius appetitus sensitivi, qui est virtus in organo corporali, quo carent dæmones.

Dolor vero, secundum quod est actus voluntatis, est in eis; quia dolor sic sumptus nihil est aliud quam renisus voluntatis ad id quod est vel non est, quando nempe esse vel non esse rei percipitur ut disconveniens vel malum proprium et conjunctum. Nam ad dolorem duo requiruntur, scilicet conjunctio alicujus mali et perceptio hujusmodi conjunctionis². Atqui dæmones multa volunt esse quæ non sunt, et non esse quæ sunt, et hæc ut mala propria et conjuncta percipiunt: sic, v. g., volunt esse beati, præcellere omnibus, adorari ab omnibus, omnes homines damnari, etc.; volunt non detineri, non puniri igne, non expelli a corporibus, non mitti in infernum, etc. Ergo.

Petes 5° utrum ignis inferni sit materialis et corporeus.

Resp. affirmative³. Patet ex Scriptura, quæ frequenter supplicium damnatorum nomine ignis designat, *Judith.*, xvi, 21; *Job.*, xx, 26; *Isa.*, xxxiii, 14; clarius *Matth.*, v, 29 et 30, vii, 19, xiii, 30, xxv, 41. Neque ulla ratio cogit ut intelligamus metaphorice, cum si proprie intelligatur, nullum sequatur inconveniens.

Ratio etiam suadet⁴; quia ignis quo damnatorum corpora cruciabantur, convenienter ponitur esse corporeus, cum instrumentum conveniens cruciandi corpora sit corporeus, nec convenienter corpori adaptari potest poena nisi corporea. Atqui, juxta Scripturam, *Matth.*, xxv, 41, ille ignis est communis dæmonibus et hominibus damnatis. Ergo.

Ita etiam sentiunt SS. Patres: Basil., *Orat.* 24; Chrysost., *hom.* 44 in *Matth.*; Aug., lib. XXI de *Civit.*, c. 9 et 10; Greg., lib. IV *Dialog.*, et communiter theologi; ita ut, quamvis hæc sententia non sit fidei, quia Ecclesia

1. Hic q. 64, a. 3, o. — 2. 1. 2°, q. 35, a. 1. — 3. Hic q. 64, a. 4, ad 3; Suppl. q. 97, a. 5, o. — 4. Ibid.

nihil super hanc rem determinavit, videtur tamen certo tenenda. Imo Author, loco citato Supplem., a. 6, probat ignem inferni esse ejusdem rationis specificæ cum nostro; differre tamen secundum quædam accidentia, puta quod non indigeat fomentis corporeis, sicut noster, quod sit obscurus, quod acrius urat, etc.

Petes 6° quomodo dæmones igne corporeo inferni cruciantur.

Resp. Ignis inferni torquet dæmones quatenus, ut instrumentum divinæ virtutis, alligat potentias eorum ne operentur, sive interne sive externe, secundum quod volunt et ubi volunt, et consequenter quoad locum ne sint ubi volunt, et sint ubi nolunt, quia non sunt in loco nisi per operationem, ut antea dictum est¹. Ita communiter, cum Authore, non solum Thomistæ, sed etiam plures extranei.

Prob. 1° ex Scriptura, quæ explicat illam pœnam ignis per modum alligationis et detentionis. Sic II *Petr.*, II, 4, dicitur: *Angelis peccantibus Deus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.* Epist. *Judæ*, 6: *Angelos vero qui non servaverunt suum principatum vinculis æternis sub caligine reservavit.* *Apocal.*, XX, 2 et 3: *Et apprehendit (angelus) draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus et Satanas, et ligavit eum per annos mille, et misit in abyssum.* Item in vet. Testam., *Isa.*, XXIV, 17, 18, 22, et *Thren.*, III, 47.

Prob. 2° ex Patribus. *Greg.*, lib. IV *Dialog.*, c. 29; *Julian. Tolet.*, lib. II *Prognosticorum*, c. 17; *Aug.*, lib. XXI *de Civit.*, c. 10, ubi dicit de dæmone: « Sic ligatur igni, ut accipiens ab eo pœnam, et ex illa conjunctione concepit horrorem. »

Prob. 3° ratione. Hæc dæmonum alligatio per ignem est possibilis et conveniens. Est possibilis, quia ignis id non præstat virtute naturali, sed virtute divinæ potentiæ et justitiæ, cujus est instrumentum, sive physicum, ut volunt

1. Ibid. et alibi.

Thomistæ, de quo in *Tract. de Sacram.*, sive morale, ut volunt alii; alterutrum enim sufficit conclusioni.

Est conveniens, quia est proportionata culpæ dæmonum, et quoad modum peccandi, et quoad gravitatem culpæ. Quoad modum peccandi, quia ea fuit superbia dæmonum, quod voluerint sic præcellere, ut nec ipsi Deo subjici voluerint. Ergo convenienter subjiciuntur vilissimæ rei corporeæ, a qua veluti incarcerati in perpetuum detinentur et deprimuntur, ita ut verificetur illud vulgatum: « Per quæ quis peccat, per hæc punietur. »

Est etiam proportionata quoad gravitatem culpæ, quia est maxime afflictiva et omnium pœnarum acerbissima. Tanto enim malum est acerbius, quanto magis est disconveniens naturæ patienti; in hac quippe disconvenientia, supposita ejus apprehensione, sita est ratio mali afflictivi. Atqui nihil potest excogitari disconvenientius naturæ angelicæ, quam ista alligatio per ignem. Ergo. — *Prob. min.* 1° Per istam alligationem dæmon submittitur, ut jam dictum est, rei vilissimæ tamquam inferior superiori, cum tamen ea sit dæmonum dignitas et præstantia, ut omnia corporalia jure naturæ ei subdi deberent. 2° Alligantur potentiæ dæmonum, tam in ordine ad se, ita ut non possint intelligere plura quæ vellent, et e contra cogantur meditari plura quæ nollent, quam externe et in ordine ad locum, quia impediuntur operari ubi vellent, et coguntur operari ubi nollent, et consequenter impediuntur esse ubi vellent, et detinentur ubi nollent, tanquam in carcere angusto; quia, ut dictum est, sunt in loco per operationem. Atqui natura dæmonum est activissima, et tanto magis, quanto est subtilior et perfectior. Ergo alligatio per quam impediuntur agere prout volunt, est maxime ipsis repugnans et violenta, et inde dolor omnium acerbissimus, cum ex repugnantia et violentia nascatur acerbitas doloris, ut diximus.

Petes 7° utrum dæmones, præter hanc alligationem, nullum aliud acerbius supplicium patiantur ab igne.

Resp. non paucos existimare, præter hanc alligationem, dæmones et animas separatas pati ab igne inferni dolo-

rem similem illi quem anima unita corpori percipit, dum corpus quod informat comburitur. Alii vero Thomistæ, et communius, sistunt in sola alligatione. Cæterum quominus Deus per ignem tamquam per instrumentum suæ virtutis possit torquere dæmones et animas separatas, sicut torquetur et cruciatur anima, dum corpus quod informat comburitur, nullam video implicantiam. An vero ita sit, incertum est, et ut verum fateamur, S. Thomas, tum hic, tum in *Suppl.* cit., ubi hanc materiam tractat, istius modi non meminit, sed solius alligationis.

ARTICULUS VII

De locutione et illuminatione angelorum.

D. Thomas, qq. 106 et 107.

Petes 1° utrum angeli loquantur.

Resp. affirmative¹.

Patet 1° ex Scriptura. *Isa.*, vi, 3, dicitur: *Seraphim clamabant alter ad alterum. Daniel.*, viii, 16: *Et audivi vocem viri inter Ulai, et clamavit, et ait: Gabriel, fac intelligere istam visionem.* In *Epist. canon. Judæ*, 9: *Cum Michael archangelus cum diabolo disputans altercassetur de Moysi corpore... dixit: Imperet tibi Dominus.* Et *Apost.*, I ad *Cor.*, xiii, 1: *Si linguis hominum loquar et angelorum.*

Constat etiam ratione; quia angeli componunt societatem seu rempublicam quæ intellectualiter gubernatur. Sine autem locutione, nec societas, nec gubernatio subsistere potest. Et hæc ratio militat etiam pro animabus separatis.

Petes 2° quomodo loquantur angeli.

Resp. unum angelum alteri loqui per ordinationem seu directionem suorum conceptuum ad alterum².

1. Hic q. 107, a. 1, o. — 2. *Ibid.*; q. 9 de *Veritate*, a. 5; in II *Sentent.*, dist. 11, q. 1, a. 3.

Prob. Loqui alteri, nihil est aliud quam conceptum mentis alteri manifestare. Atqui unus angelus manifestat alteri mentis suæ conceptum, per hoc quod illum ut manifestandum ordinet et dirigat ad alterum. Ergo. — Minor, in quo est difficultas, *prob.* dupliciter: 1° Per id manifestatur conceptus angelicus per quod removetur obstaculum quo occultabatur et impediabatur ejus manifestatio. Atqui, posita dicta ordinatione et directione, amovetur hujusmodi obstaculum. Ergo. — *Prob. min.* In nobis interior mentis conceptus quasi duplici obstaculo clauditur: primo quidem, ipsa voluntate, quæ conceptum mentis potest retinere interius, vel ad extra ordinare; secundo, per grossitiam corporis, unde fit quod, cum voluntas ordinat conceptum alteri manifestandum, non statim cognoscitur ab alio, sed oportet signum sensibile adhibere. Atqui hoc secundum obstaculum non currit in angelo, et primum cessat per voluntariam directionem conceptus manifestandi alteri. Ergo.

Prob. 2° prima minor¹. Angelus per species innatas, absque alia impressione aut actione objecti in ipsum, natus est intelligere quicquid ad se pertinet et intra sphaeram cognoscibilitatis ejus naturalis ponitur, alioquin non esset ex natura sua perfectus in esse cognoscibili. Atqui per hoc quod unus angelus ordinat conceptum suum ad alterum, volens illi manifestare et communicare, facit quod iste conceptus sit de pertinentibus ad illum alterum; quia sic vult illi communicari, et ad ipsum pertinere, et consequenter quod sit intra sphaeram cognoscibilitatis ejus naturalis. Ergo, hæc directione posita, manifestatur illi conceptus loquentis.

Petes 3° utrum angelus possit alteri loqui in quacumque distantia.

Resp. affirmative². Patet 1° ex Scriptura. *Luc.*, xvi, 24, ubi dives epulo in inferno positus, loquebatur Abraham in limbo Patrum existenti. 2° ratione, quia locutio angelica in

1. Q. cit. de *Veritate*, ad 11, et in II *Sentent.* cit., ad 4 et 11. — 2. Hic q. 107, a. 4, o.

intellectuali operatione consistit. Atqui intellectualis operatio est omnino independens a loco et tempore; nam etiam nostra intellectualis operatio est per abstractionem ab hic et nunc, nisi per accidens, ex parte phantasmatum. Ergo.

Petes 4° utrum angeli superiores illuminent inferiores.

Resp. affirmative¹.

Prob. Illuminare, nihil aliud est quam manifestare veritatem, non simpliciter, id enim fit per locutionem, sed cum magisterio et doctrina, id est artificioso modo, disponendo et aptando res intelligendas seu veritates, ut vi talis dispositionis alter eas possit percipere; tunc enim est quasi clarificans et illuminans alterius mentem ad percipiendam veritatem. Atqui cum angeli superiores habeant species universaliores, et perfectius, subtilius atque altius intelligant quam inferiores, possunt hos universaliores et perfectiores conceptus dividere et explicare, sicque intelligentiæ inferiorum aptare atque eis communicare: quod est illuminare. Id autem eos præstare patet, quia quanto aliqua agentia magis in participatione divinæ bonitatis constituantur, tanto magis perfectiones suas nituntur in alios transfundere, ad instar bonitatis divinæ, quæ sese omnibus communicat. Ergo angeli qui sunt in plenissima participatione divinæ bonitatis, quidquid a Deo participant, subjectis impertuntur.

[*Petes* 5° in quo differunt illuminatio et locutio.

Resp. differre 1° quia, ut jam diximus, illuminatio fit per modum magisterii et doctrinæ, corroborando intellectum; locutio per simplicem manifestationem conceptus. Et hinc 2° ad illuminandum requiritur quod manifestetur veritas prius ignota, ad locutionem sufficit directio manifestativa conceptus, sive sit de re ignota, vel nota, de notis enim angeli, sicut nos, possunt loqui; sive sit de rebus pertinentibus vel impertinentibus; sive animo docendi vel

1. Hic q. 106, a. 1, o.

discendi, ut dum angeli loquuntur Deo, et discipulus magistro¹. 3° Illuminatio est manifestatio veritatis, ut pendet a prima veritate, quæ sola est lux et regula veritatis, ut si dicas: « Cælum fuit a Deo creatum. » Loqui autem est aperire suum conceptum, sive veritas illius pendeat a Deo, sive a libertate creaturæ, ut si dicas: « Volo hoc facere vel addiscere, » et potest esse falsi. Ex quibus habes, omnem illuminationem esse locutionem, non tamen omnem locutionem esse illuminationem.

Unde concludes, angelum inferiorem non illuminare superiorem²; quia, licet angelus inferior loquatur superiori, manifestando ei suos conceptus, id tamen non facit per modum illuminationis et magisterii, dividendo, distinguendo et aptando suos conceptus ad captum superioris, ejusque intellectum confortando, cum sit luminis inferioris et imperfectioris.

Petes 6° utrum boni angeli illuminent dæmones.

Resp. quod per sanctos angelos multa de divinis mysteriis dæmonibus revelantur, cum divina justitia exigit ut per dæmones aliqua fiant, vel ad punitionem malorum, vel ad exercitationem bonorum: sicut in rebus humanis assessores judicis revelant tortoribus ejus sententiam. Hujusmodi autem revelationes, si ad angelos revelantes comparentur, illuminationes sunt, quia ordinant eas ad Deum; ex parte vero dæmonum non sunt illuminationes, quia eas in Deum non ordinant, sed ad expletionem propriæ iniquitatis. Porro ad veram illuminationem requiritur quod manifestatio veritatis ordinetur ad Deum, sine quo non sunt nisi tenebræ.]

1. Ibid., a. 4, o. — 2. Ibid., a. 3, o, et ad 1. — 3. Hic q. 109, a. 4, ad 1.

ARTICULUS VIII

De custodia bonorum angelorum et impugnatione malorum.

D. Thomas, qq. 113 et 114.

Petes 1° utrum homines ab angelis custodiantur.

Resp. affirmative¹. Est de fide in multis Scripturæ locis expressa. *Psal.* xc, 11 : *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te omnibus viis tuis. Genes.*, xxxii, 23 et xlvi, 16; *Matth.*, xviii, 10; *Luc.*, ii, 9; *Act.*, xii, 7, et alibi.

Ratione suadetur². Homo in statu hujus vitæ constitutus est quasi in quadam via qua debet tendere ad patriam, in qua via multa pericula homini imminet, tum ab interiori, tum ab exteriori. Ergo, sicut hominibus per viam non tutam ambulanti dantur custodes, ita et cuilibet homini, quamdiu viator est, custos angelus deputatur. Quando autem jam ad terminum viæ pervenerit, tunc non habebit angelum custodem, sed habebit in regno angelum conregnantem, in inferno dæmonem punientem.

Petes 2° utrum plures homines ab uno angelo, an singuli homines a singulis angelis custodiantur.

Resp. singulos homines a singulis angelis custodiri a nativitate³.

Prima pars colligitur ex *Act.*, xii, 15. Cum puella nuntiabat Petrum ad ostium stare, fideles non credentes esse Petrum, dixerunt : *Angelus ejus est.* Unde Hieron. *in cap.* xviii *Matth.* ait : « Magna est dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis, in custodiam sui, angelum delegatum. »

Ratione suadetur⁴. Divina providentia, cujus custodia angelorum est quædam executio circa homines, principaliter versatur circa illa quæ perpetuo manent; circa vero ea quæ transeunt versatur, in quantum ipsa ordinat ad

1. Hic q. 113, a. 1, o. — 2. *Ibid.*, a. 4, o. — 3. *Ibid.*, a. 2, o, et a. 5, o. — 4. *Ibid.*, a. 2, o.

res perpetuas. Atqui homines non sunt solum incorruptibiles quantum ad communem speciem, ut aliæ creaturæ, sed etiam quantum ad proprias formas singulorum, quæ sunt animæ rationales. Ergo providentia Dei comparatur ad singulos homines, sicut comparatur ad singula genera vel species corruptibilium. — Subsumo. Atqui probabile est quod diversis speciebus rerum diversi angeli præficiantur. Ergo etiam rationabile est ut diversis hominibus diversi angeli ad custodiam deputentur.

Secunda pars est contra quosdam antiquos, qui dicebant tantum dari angelum custodem post Baptismum¹. Et 1° eam diserte asserit Hieron. cit. 2° Prob. ratione. Beneficia quæ a Deo providentur homini in quantum habet naturam rationalem, ex tunc ei exhibentur, ex quo nascendo talem naturam accipit. Atqui tale beneficium est custodia angelorum. Ergo.

Præter Angelos Custodes singulis hominibus privatis a nativitate deputatos, Patres et theologi communiter agnoscunt insuper speciales pontificibus, regibus et aliis personis publicis et superioribus deputari, qui eos dirigant in iis quæ spectant regimen multitudinis sibi commissæ². Item et specialem deputari cuilibet nationi, regno, provincie, civitati, diœcesi, ordini religioso, communitati, collegio, sodaliti, etc. Valde etiam probabile est cuilibet sacerdoti celebranti adesse angelum specialiter deputatum, qui ipsum in tanti mysterii celebratione juvet, ejusque preces et hostias Deo offerat³. Colligitur ex verbis illis Canonis missæ : « Jube hæc perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum, etc. »

Petes 3° quæ sint officia angelorum custodum erga nos.

Resp. 1° Illuminare intellectum, non infundendo species, sed aptando veritates ad captum nostrum, vel sub sensibilibus similitudinibus representando; sicque instruunt et docent, atque bonas cogitationes suggerunt, voluntatem

1. *Ibid.*, a. 5, o. — 2. In II *Sentent.*, dist. 11, q. 1, a. 2, ad 4. — 3. Colligitur ex 3^a part., q. 83, a. 4, ad 9.

etiam excitant, ad bonum suadendo, hortando, etc. Boni occasiones subministrant, mali occasiones amovent. Ita habetur *Genes.*, xvi, 7 et xviii, 2; *Exod.*, xxiii, 20 seqq.; *Judith*, xiii, 20; *Tob.*, vi, 4, xi, 2 seqq., xii, 1 seqq.; *Act.*, v, 19, et alibi.

2° Preces nostras et vota Deo offerunt, *Tob.*, iii, 25 et xii, 12; *Apocal.*, viii, 3: non ut Deus ea cognoscat, sed ut ipsi suas preces nostris precibus jungant.

3° Damna externa avertunt, juvant in periculis, in bello, præsertim in morte, fugant morbos, pestilentias, etc., *Genes.*, xlviii, 16; *IV Reg.*, vi, 17 et xix, 35; *Tob.*, vi, 4 seqq., et alibi.

4° Arcent et coercent dæmones, ne noceant, vel ne tantum noceant quantum vellent, sive in temporalibus, sive in spiritualibus, *Tob.*, vi, 16 seqq. et viii, 3.

Et cum tot ac tanta beneficia ab angelis custodibus continuo recipiamus, eo usque ingrati sumus, ut tam insignium benefactorum, quos speciali cultu et honore prosequi deceret, vix memoriam recolamus.

Petes 4° utrum angeli custodes quandoque suos clientes deserant.

Resp. quod nunquam totaliter eos deserant¹, sed aliquando ex parte et secundum quid. Ratio est, quia custodia angeli, ut diximus, est quædam executio divinæ providentiæ circa homines generaliter facta. Atqui nec homo, nec res aliqua totaliter divinæ providentiæ subtrahitur. Ergo. Aliquando tamen angelus dimittit suum clientem secundum quid, prout scilicet non impedit quin vel subdatur alicui tribulationi, vel cadat in peccatum, secundum ordinem divinorum iudiciorum. Et secundum hoc Babylon et domus Israel dicuntur in Scripturis derelictæ ab angelis.

Petes 5° utrum angeli doleant de malis nostris.

Resp. negative², quia dolor est de his quæ sunt contra voluntatem. Cum autem angeli habeant suam voluntatem

1. Hic q. 113, a. 6, o. — 2. *Ibid.*, a. 7, o.

in omnibus divinæ voluntati conformem, nihil accidere potest contra eorum voluntatem. Equidem non volunt peccata et mala hominum secundum se, approbant tamen voluntatem Dei ea permittentis et vindicantis.

[*Petes* 6° ex quo ordine sint angeli custodes.

Resp 1. Angeli custodes privatarum personarum sunt ex infimo ordine, quia nuntiare minima pertinet ad angelos infimi ordinis; procurare autem quæ spectant salutem unius personæ privatæ, videtur quid minimum in officiis angelorum. Angeli vero custodes multitudinis, aut eorum qui præsentunt multitudini, sunt ex aliis superioribus ordinibus, quia quanto agens est universalis, tanto est superior. Sic igitur custodia humanæ multitudinis pertinet ad Principatus, vel forte ad Archangelos, qui dicuntur principes angelorum. Ulterius, secundum S. Greg., *Hom.* 34 in *Evang.*, super omnes naturas corporeas custodiam habent Virtutes, super dæmones habent Potestates, super bonos spiritus habent Principatus vel Dominationes.]

Petes 7° utrum dæmones impugnent et tentent homines.

Resp. affirmative², tum propter invidiam, per quam impedire nituntur profectum hominum, tum propter superbiam, per quam divinæ potestatis similitudinem usurpant, deputando sibi ministros determinatos ad hominum impugnationem et excidium; sicut Deus deputat angelos determinatos ad hominum salutem. Idque patet ex *Genes.*, iii, 1 seqq.; *ad Ephes.*, vi, 11 seqq.; *I ad Tim.*, ii, 14; *I Petr.*, v, 8 et 9, et quotidiana atque infelici experientia.

Petes 8° utrum sit cuique suus malus angelus ad exercitium, sicut cuique est bonus ad custodiam.

Resp. plures ita sentire, post Origenem, *Hom.* 12 in *Luc.*; Greg. Nyss., *Tract. de vita Moysis*; Cassianum, *Collat.* 8, cap. 17, et S. Thomam, in II *Sentent.*, dist. 44, a. 5, 0.

1. Colligitur ex 3^a part., q. 83, a. 4, ad 9. — 2. Hic q. 114, a. 1, o, et a. 2, o.

Alii negant : 1° quia hæc opinio nullum habet fundamentum, neque in Scriptura, neque in traditione, sed potius videtur ortum habere ex superstitione gentilium, qui duos genios cuilibet homini assignabant; 2° quia sunt plures homines incapaces exercitii ad virtutem, ut sunt pueri et amentes; 3° quia non est verisimile Deum permittere quod dæmones continuo insidiantur hominibus, qui jam aliunde sunt admodum infirmi.

Ad eos qui referuntur contrarium tenuisse, respondent, Origenem multis aliis erroribus scatere; Gregorio Nysseno alios Patres non assentire; opera Cassiani declarata esse apocrypha a Gelasio Papa; S. Thomam vero hanc quidem opinionem referre, sed non eam approbare.

DISSERTATIO III

DE OPERE SEX DIERUM

D. Thomas, a q. 67 ad q. 74.

ARTICULUS I

Utrum sex dies creationis sint reales?

[Moyses narrat, cap. 1 *Genes.*, Deum sex dierum spatio mundum creasse. Quæstio est quomodo dies isti sint intelligendi: an realiter pro spatio viginti quatuor horarum, quales sunt dies nostri; an pro spatiis temporis longioribus et indeterminatis; an tandem figurate, pro diversis cognitionibus angelorum.

S. Augustinus, in libris *de Genesi ad litteram*, eos accipit posteriori sensu, secundum diversas cognitiones angelorum, diversitate petita, non ex parte cognitionis, sed ex parte objectorum, docetque S. Doctor Deum mundum uno die, imo uno instanti, creasse. Tum dividit omnes res creatas in sex genera, juxta sex dies numeratos a Moyse, quorum Deus cognitionem impressit menti ange-

licæ. Angelus autem cognovit primum genus rerum in semetipsis, et vocat S. Augustinus hanc cognitionem *vespertinam*; deinde cognovit in Verbo, et hanc cognitionem vocat *matutinam*, quia res clarius cognoscuntur in Verbo quam in seipsis: atque, inquit, sic factum est vespere et mane dies unus. Et sic de cæteris.

De qua interpretatione dicit Angelicus noster, hic q. 58, a. 6, 0: « Hoc quod dicitur de cognitione matutina et vespertina in angelis, introductum est ab Augustino, qui sex dies in quibus Deus legitur fecisse cuncta intelligi vult, non hos usitatos qui solis circuitu peraguntur, cum sol quarto die factus legatur, sed unum diem, scilicet cognitionem angelicam sex rerum generibus præsentatam. Sicut autem in die consueto mane est principium diei, vespere autem terminus, ita cognitio ipsius primordialis esse rerum dicitur cognitio matutina, et hæc est secundum quod res sunt in Verbo; cognitio autem ipsius esse rei creatæ secundum quod in propria natura consistit, dicitur cognitio vespertina. Nam esse rerum fluit a Verbo sicut a quodam primordiali principio, et hic effluxus terminatur ad esse rerum quod in propria natura habent. »

Communiter admittitur dies creationis fuisse veras periodos temporis, intra quas variæ species entium corporalium e materia *in principio* creata fuerunt successive eductæ. Nam, si Deus omnia uno die, imo uno instanti creavit, sequitur quod simul fuerunt lux et tenebræ, aquæ simul confusæ et divisæ, terra aquis simul cooperta et discooperta, etc. Quæ inconvenientia probant ordinationem universi necessario fuisse successivam, ut verificari possit textus mosaicus: quamvis Deus potuisset, si illi placuisset, materiam primam omnibus formis quas nunc habet vestitam instantanee producere. Unde Angelicus pronuntiat, q. 4 *de Potentia*, a. 2, sententiam S. Augustini « esse subtiliorem, aliorum vero sanctorum esse planiorem et verbis litteræ, saltem quantum ad superficiem, magis conformem; neutram tamen a verbis fidei discordare. »

Sed magna contentione disputatum est de duratione reali harumce periodorum.